

Broedvogels en overige fauna Fayersheide (2012-2018)

In 't Uitpluizertje 2017-2 (pag. 15-17) heb ik een kort artikel geschreven over de broedvogels in Fayersheide in 2012 en 2015. De hoofdreden dat ik er in 2012 onderzoek deed was het Atlasproject van Sovon (2012-2015), ik wou gewoon weten welke broedvogels er zaten en in welke aantallen. Er waren geen exacte gegevens bekend, eigenlijk alleen wat bij elkaar geraapte losse waarnemingen. Ik heb de inventarisatie in 2012 gecombineerd met een broedvogelkartering van de Kooiplas. Beide gebieden zijn postzegels in het landschap en herbergen soorten die niet overal in en rond Vriezenveen zijn aan te treffen. Na 2012 heb ik besloten elke 3 jaar een broedvogelinventarisatie op Fayersheide te doen, enerzijds omdat het een mooi compact gebied is en dus niet al te veel te tijd kost en anderzijds om de effecten van alle veranderingen in en rond Fayersheide op de broedvogelbevolking in kaart te brengen. Dat deze enorm zijn, zal denk ik niemand verbazen.

Om maar gelijk met wat cijfertjes te komen:

- in 2012 waren er 35 broedvogelsoorten, totaal goed voor 182 territoria
- in 2015 waren er 33 broedvogelsoorten, totaal goed voor 138 territoria
- in 2018 waren er 32 broedvogelsoorten, totaal goed voor 129 territoria

Het aantal soorten is dus licht terug gelopen, maar het aantal territoria aanzienlijk. T.o.v. 2012 zaten er in 2015 24% minder broedvogels en in 2018 29% minder! T.o.v. 2015 zaten er in 2018 6,5% minder broedvogels, waarmee duidelijk wordt, dat de grootste "kaalslag" tussen 2012 en 2015 plaatsvond. In 2021 ga ik opnieuw een kartering doen en ben benieuwd of het dieptepunt reeds is bereikt of dat het nog lager kan. In b.v. het Bruine Veld is door fors ingrijpen van SBB het aantal territoria tussen 2014 en 2019 met maar liefst 35% gedaald (van 300 naar 195 terr.!), dus het zou in Fayersheide nog verder kunnen zakken. Door veel bomen te kappen en struikopslag te verwijderen werd Fayersheide opener, kwam er meer zonlicht het gebied in, wat natuurlijk niet verkeerd is, maar viel op veel plekken wel de luwte weg. De westrand was opeens geen "muur" van bomen meer en liep vloeiend over in de nieuwe bufferzone. Wel had dit tot gevolg dat de bosvogels behoorlijk onderuit gingen, tussen 2012 en 2018 verdwenen maar liefst 35% territoria bosvogels! Ook pas gevestigde soorten als Bosuil, Boomklever en Glanskop waren direct weer verdwenen. Je zou denken dat vogels van bosranden en struweel geprofiteerd hebben, maar ook deze groep verloor 14% territoria. Eigenlijk alleen Grasmus en Heggenmus profiteerden, deze namen als een van de weinige soorten toe. Wel bracht het open gooien van het gebied verrassingen als Bosrietzanger, Grauwe Gans, Kleine Karekiet, Roodborsttapuit, Spotvogel en Waterhoen. Hopelijk komt er in de toekomst enigszins herstel en/of duiken er soorten op die alle verliezen doen vergeten. Soms moet eerst iets slechter worden, voordat het beter wordt. Nou, laten we het hopen!

Hieronder een overzicht van de 47 waargenomen soorten broedvogels sinds 2010. Al deze vogelsoorten voldeden aan de Sovon-criteria, zelfs een zingende Kuifmees, die waarschijnlijk op zoek was naar een vrouwtje. Tja en die vind je niet op Fayersheide, dus deze is daarna ook niet meer terug gezien. De laatste jaren zijn nog een aantal andere soorten tijdens het broedseizoen waargenomen, maar deze voldeden net niet aan de criteria, o.a. Bonte Vliegenvanger, Groenling, Kneu, Meerkoet, Putter en Rietgors.

Appelvink	Grauwe Vliegenvanger	Roodborsttapuit
Boomklever	Groene Specht	Sperwer
Boomkruiper	Grote Bonte Specht	Spotvogel
Boompieper	Grote Lijster	Spreeuw
Bosrietzanger	Heggenmus	Staartmees
Bosuil	Holenduif	Tjiftjaf
Buizerd	Houtduif	Tuinfluit
Ekster	Kleine Karekiet	Vink
Fazant	Koekoek	Waterhoen
Fitis	Koolmees	Wielewaal
Gaai	Kuifmees	Wilde Eend
Geelgors	Merel	Winterkoning
Gekraagde Roodstaart	Patrijs	Zanglijster
Glanskop	Pimpelmees	Zwarte Kraai
Grasmus	Ransuil	Zwartkop
Grauwe Gans	Roodborst	

Voor 2010 is de vogelbevolking niet goed onderzocht, maar bekend is dat daarvoor een aantal soorten niet jaarlijks als broedvogel aanwezig waren en soorten die (voorgoed) zijn verdwenen. Bij mij bekend zijn de volgende soorten: Boomvalk, Grauwe Klauwier, Havik, Matkop, Rietgors, Torenavalk en Zomertortel. Torenavalk broedt overigens al jaren succesvol in de TV-kasten in de bufferzone, maar niet op Fayersheide zelf. Matkop en Zomertortel zullen waarschijnlijk nooit terugkeren, want met deze soorten gaat het helemaal niet goed, sterker nog, Zomertortel zou zelfs uit kunnen sterven in Nederland! Totaal zijn bij mij dus 54 broedvogelsoorten bekend (dat is grofweg van de laatste 25 jaar), maar mocht iemand aanvullingen hebben, dan graag even een mailtje!

Tijdens en na de broedvogelrondes inventariseerde ik nog een aantal soortgroepen: dagvlinders, libellen, sprinkhanen en amfibieën en reptielen. Hierover kort wat in de volgende pagina's. Ook noteerde ik af en toe wat (zoog)diersoorten en insecten, maar hier is geen gericht onderzoek naar gedaan, dus die laat ik in dit artikel buiten beschouwing.

Dagvlinders

Dagvlinders waren de eerste beestjes die ik er naast vogels tellen bij deed, het zal rond 1990 geweest zijn dat ik mij daarvoor ging interesseren. Ik weet nog dat overal rond Vriezenveen Argusvlinders rondvlogen, iets wat nu totaal niet meer voor te stellen is. Soms nam ik niet eens de moeite om ze te noteren, zo vaak kwam ik ze tegen. Maar toen verdween deze soort binnen no time in Twente. Voor mij was dit toen al het signaal dat het goed mis was op het boerenland en dat was het ook. Hier zal ik in een toekomstig artikel ('de teloorgang van') uitgebreid op in gaan. Hieronder heb ik de Argusvlinder rood gemaakt, omdat die al zeker 20 jaar op Fayersheide is verdwenen en waarschijnlijk nooit terug zal keren. Nog een verdwenen soort is de Heivlinder, er is bij mij slechts 1 waarneming bekend, dus waarschijnlijk was deze hier altijd al zeldzaam. Het Gentiaanblauwtje was, gezien de cijfers van de Vlinderstichting, vroeger algemeen op Fayersheide: in 1981 werden 301 eitjes geteld en in 1982 maar liefst 557 eitjes! Daarna was het binnen een paar jaar gedaan, hoogst waarschijnlijk door verkeerd beleid van SBB (massaal plaggen). Het zou mooi zijn als SBB met een plan komt voor herintroductie van deze fraaie soort. Een paar soorten die ik nog wil noemen zijn: Bruine Vuurvlinder, Geelsprietdikkopje, Gele Luzernevlinder, Grote Vos, Grote Weerschijnvlinder, Heideblauwtje, Koninginnepage, Oranje Luzernevlinder en Scheefbloemwitje. Deze soorten zijn zeldzaam in het gebied, van sommige slechts 1 waarneming, van andere een handje vol waarnemingen. Bruin Blauwtje is er ook nog niet zo veel waargenomen, maar dit is een nieuwkomer (2019) en zal er waarschijnlijk nu jaarlijks voorkomen. Totaal zijn er 36 soorten dagvlinders waargenomen, wat op zich niet slecht is. Ik had vooraf misschien meer verwacht, maar goed, het beleid is dan ook niet op vlinders gericht. Ik verwacht overigens de komende jaren nog wel een paar nieuwe soorten, ik denk hierbij aan Keizersmantel, Kleine IJsvogelvlinder en Kleine Parelmoervlinder. En het zou mooi zijn als er nog een keer een Rouwmantel of Oostelijk Resedawitje voorbij komt

Argusvlinder

Atalanta
Boomblauwtje
Bont Zandoogje
Bruin Blauwtje
Bruin Zandoogje
Bruine Vuurvlinder
Citroenvlinder
Dagpauwoog
Distelvlinder
Eikenpage
Geelsprietdikkopje

Gehakkelde Aurelia
Gele Luzernevlinder
Gentiaanblauwtje
Groentje
Groot Dikkopje
Groot Koolwitje
Grote Vos
Grote Weerschijnvlinder
Heideblauwtje
Heivlinder
Hooibeestje
Icarusblauwtje

Klein Geaderd Witje
Klein Koolwitje
Kleine Vos
Kleine Vuurvlinder
Koevinkje
Koninginnepage
Landkaartje
Oranjetipje
Oranje Luzernevlinder
Oranje Zandoogje
Scheefbloemwitje
Zwartsprietdikkopje

Libellen

Hoewel er in Fayersheide niet het hele jaar door water staat, zijn er toch redelijk wat libellen waargenomen, op dit moment staat de teller op 34 soorten. Veel soorten gebruiken het gebied om hun vleugels na uitsluipen uit te laten harden en om er te jagen. Voortplanting vindt alleen plaats als er op dat moment water staat. Diverse soorten planten zich wel voort in de sloten rondom het gebied. Enkele libellen wil ik eruit lichten, te beginnen met Geelvlakheidelibel. Deze schitterende soort is er alleen in de influxjaren 2005 en 2008 waargenomen. In zulke jaren komen grote aantallen vanuit het oosten Nederland binnen en kun je ze op de gekste plekken aantreffen. De Noordse Glazenmaker is er in 2011 door Bertus Webbink waargenomen, een behoorlijk zeldzame soort. Waarschijnlijk was deze afkomstig uit de Engbertsdijksvenen en zal Fayersheide alleen gebruikt hebben om er te jagen. Tot slot de Bruine Winterjuffer: deze soort neemt hier toe en gebruikt Fayersheide om te jagen, maar ook om te overwinteren. Omvatte het aantal overwinteraars een kleine 10 jaar geleden misschien 1 of 2 exemplaren, ik schat dat dit er nu zeker enkele 10-tallen zijn.

Azuurwaterjuffer
Bandheidelibel
Blauwe Glazenmaker
Bloedrode Heidelibel
Bruine Glazenmaker
Bruine Winterjuffer
Bruinrode Heidelibel
Geelvlakheidelibel
Gewone Oeverlibel
Gewone Pantserjuffer
Glassnijder
Grote Keizerlibel

Grote Roodoogjuffer
Houtpantserjuffer
Kleine Roodoogjuffer
Lantaarntje
Metaalglanslibel
Noordse Glazenmaker
Noordse Witsnuitlibel
Paardenbijter
Platbuik
Smaragdlibel
Steenrode Heidelibel

Tangpantserjuffer
Tengere Grasjuffer
Tengere Pantserjuffer
Variabele Waterjuffer
Viervlek
Vuurjuffer
Watersnuffel
Weidebeekjuffer
Zwarte Heidelibel
Zwervende Pantserjuffer
Zwervende Heidelibel

Bruine Winterjuffer

Geelvlakheidelibel

Sprinkhanen

Fayersheide herbergt grote aantallen sprinkhanen, verspreid over 19 soorten.

Van 1 soort weten we inmiddels, dat deze er niet meer voorkomt en dat is de Heidesabelsprinkhaan. Het is echt vreemd dat deze soort is verdwenen, maar mogelijk heeft dit met het beheer te maken gehad. Omdat de Heidesabelsprinkhaan geen grote afstanden overbrugt, zit ik er zelf aan te denken om deze soort er te herintroduceren, want deze fraaie sabelsprinkhaan hoort er gewoon thuis! Verder komt Snortikker sinds kort in de bufferzone voor en is nog niet op Fayersheide zelf waargenomen, maar dit zal vast niet lang meer duren. Van alle soorten is Zompsprinkhaan de algemeenste en dat is opmerkelijk, want dit is best een zeldzame soort. Op plek 2 en 3 staan Wekkertje en Moerassprinkhaan, waarbij ik het gevoel heb dat Moerassprinkhaan iets afgenomen is (droogte?). Erg leuk is de aanwezigheid van Zwart Wekkertje (heette vroeger Negertje), dit is een zeldzame soort en komt in Overijssel slechts in een 10-tal gebieden voor.

Boomsprinkhaan
Bruine Sprinkhaan
Gewoon Doortje
Gewoon Spitskopje
Greppelsprinkhaan
Grote Groene Sabel-
sprinkhaan

Heidesabelsprinkhaan
Krasser
Kustsprinkhaan
Moerassprinkhaan
Ratelaar
Snortikker (*bufferzone*)
Struiksprinkhaan

Wekkertje
Zanddoortje
Zeggendoortje
Zompsprinkhaan
Zuidelijk Spitskopje
Zwart Wekkertje

Zwart Wekkertje

Heidesabelsprinkhaan

Amfibieën en reptielen

Tot slot de amfibieën en reptielen, hiervan staan de volgende soorten in mijn lijst: Boomkikker, Bruine Kikker, Groene Kikker spec., Pad en Levendbarende Hagedis. De Boomkikker is een erg fraaie soort en duikt steeds vaker in en rond Fayersheide op. De Levendbarende Hagedis daarentegen lijkt steeds schaarser te worden, 25 ex. op 1 dag zoals in april 2012 lijkt mij niet meer haalbaar. Volgend voorjaar nog maar eens een telling uitvoeren

Robert Brunink (2018)